अष्टमः परिच्छेदः ।

गुणानाह—

रसस्याङ्गित्वमाप्तस्य धर्माः शौर्यादयो यथा ।

गुणाः—

यथा खल्वङ्गित्वमाप्तस्यात्मन उत्कर्षहेतुत्वाच्छौर्यादयो गुणशब्दवाच्याः, तथा काव्येऽङ्गित्वमाप्तस्य रसस्य धर्माः स्वरूपविशेषा माधुर्यादयोऽपि स्वसमर्पकपदसंदर्भस्य काव्यव्यपदेशस्यौपयिकानुगुण्यभाज इत्यर्थः । यथा चैषां रसमात्रस्य धर्मत्वं तथा दर्शितमेव ।

---

*काव्यलक्षणकारिकोद्देशक्रमप्राप्तान्गुणान्निरूपयति—**गुणानिति** । रसस्येत्यनेन काव्यशरीरस्य शब्दार्थयोर्व्यवच्छेदः । **अङ्गित्वमाप्तस्येति** । श्लिष्टं यद् यथासंभवं दृष्टान्तदार्ष्टान्तयोर्व्याख्यायते—**यथा खल्विति** । लोके इति पूरणीयम् । आत्मन इति अङ्गित्वमाप्तस्येत्यस्य विशेष्यम् । **काव्ये** कविभणितौ । **अङ्गित्वं** विभावाद्यङ्गसमुदाययोगेन पूर्णत्वम् । एतेन खण्डरसे माधुर्यादीनामननुभूयमानत्वादसंभव इति सूचितम् । **स्वरूपविशेषाः** विशेषणप्रभेदाः । माधुर्यादीनामन्यतमस्य काव्यत्वव्यापकतया उत्कर्षहेतुत्वाद् गुणव्यवहारौपयिकं धर्मान्तरमाह—**स्वसमर्पकेति** । **स्वं** रसस्तस्य **समर्पको** व्यञ्जको यः **पदसंदर्भो** वाक्यं तस्य **काव्यव्यपदेशस्य** काव्यव्यवहारस्य **औपयिकमुपयोगि यदानुगुण्यमानुकूल्यं** तद्भाजः गुणशब्दवाच्या इत्यन्वयः । एतच्च गुणालंकारसंस्कृतयोः शब्दार्थयोः काव्यशब्दोऽयं वर्तत इति प्राचीनमतानुसारेणोक्तम् । स्वमते तु रसवत्त्वमेव काव्यव्यवहारौपयिकम्, न तु गुणत्वम् । यद्वा । रसवत्त्वं काव्यलक्षणम् । व्यवहारबीजं तु गुणालंकारसंस्कृतशब्दार्थत्वमेवेति स्वमतेनैवेदमुक्तम् । एवं च काव्यव्यवहारप्रयोजकत्वे सति रसधर्मवत्त्वं गुणलक्षणम् । रसत्वादिव्यावृत्त्यर्थं सत्यन्तम्, अलंकारव्यावृत्त्यर्थं विशेष्यम् । ननु गुणानां शब्दार्थधर्मत्वं प्राचीनैरुक्तम्, भवता तु कथं रसधर्मत्वमुच्यत इत्यत आह—**यथा चेति** । एषां गुणानाम् । मात्रपदेन शब्दार्थयोर्व्यवच्छेदः । **दर्शितं** दर्शयितुमारब्धम् । माधुर्यादि-

---

* मुद्रितपुस्तके त्वत आरभ्य परिच्छेदान्तं यावद् व्याख्यान्तरायमाणो भूयान्ग्रन्थभेद उपलभ्यते । स चावश्यकत्वादिहाप्युपन्यस्यते—"दोषान्निरूप्य गुणान्निरूपयति—गुणानिति । काव्यलक्षणोद्देशक्रमेणेति शेषः । रसस्य अङ्गित्वं मुख्यत्वम् । एतच्च शब्दार्थयोः काव्यव्यवहारोपयोगित्वात् । शौर्यादय इत्यादिपदाद्विद्याविनयादीनां ग्रहणम् । स्वरूपविशेषाविलक्षणविशेषणानि माधुर्यादयोऽपि गुणशब्दवाच्या इत्यन्वयः । गुणपदस्य व्युत्पत्तिमाह— **स्वेति** । स्वं स्वकीयो रसः तस्य समर्पको व्यञ्जको यः पदसंदर्भः पदकदम्बविशेषो वाक्यमिति यावत् । तत्काव्यव्यपदेशः काव्यव्यवहारः तस्यौपयिकमुपयोगि